

PATRIMONI AIGUA // Cecília Jori i Pere Sala > TEXT I FOTOGRAFIA

Sistemes de reg tradicionals

L'especialització en l'ús de l'aigua continua sent, avui, un repte per a la gestió dels recursos hídrics a les nostres poblacions

Christopher Bruun, un professor del departament de Clàssiques de la Universitat de Toronto especialitzat en tecnologies històriques lligades a l'aigua, ha conclòs recentment en un estudi que «els nombrosos aqüeductes que construïren els romans eren meravelles tecnològiques i ecològiques fins i tot des del punt de vista dels paràmetres actuals»¹.

Les conclusions d'aquest estudi, d'entrada, no haurien de sorprendre'ns. Sabem que els romans van desenvolupar una sofisticada tècnica per acostar l'aigua a les seves ciutats, fent-la arribar de llocs ben allunyats mitjançant variats i de vegades ben complexos ginys hidràulics. Els més vistosos –i dels més valorats– serien els aqüeductes. I també van crear una bona xarxa de clavegueram per eliminar les aigües brutes.

Des d'un punt de vista del benefici agrícola, però, no fou fins a l'ocupació àrab de gran part de la península ibèrica que no es planificà i es practicà la canalització de l'aigua per irrigar les terres de secà amb l'objectiu d'incrementar la producció dels conreus. El reg s'aconseguia, d'una banda, per derivació de l'aigua de rius o rieres i, en altres casos, per la

seva elevació a través de sínies (construïdes sobre pous). La documentació existent indica que, en general, la majoria d'aquests sistemes d'irrigació d'inspiració musulmana van ser desenvolupats, a Catalunya, al llarg dels segles X i XI, coincidint amb l'època feudal.

La sínia com a sistema de reg.

Can Robert, un mas més proper als nostres dies, és una de les poques mostres que queden a Sant Feliu de Guíxols de finca amb un sistema de reg basat principalment en una sínia. El sistema de reg de can Robert² representa la concepció d'una cultura de l'aigua que se'ns ha manifestat en l'actualitat en forma de patrimoni.

Situat a la vall de les Comes, és el primer mas que trobem al marge esquerre de la riera de les Comes quan la resseguim aigües amunt. Com

la majoria dels masos assentats a les valls al·luvials dels massissos d'Ardenya i de les Gavarres, aprofitava la seva proximitat a una riera o un torrent (en aquest cas, la riera de les Comes) per extreure aigua del subsòl (a través precisament de la sínia).

Els seus terrenys agrícoles, a mig aire dels primers turons que conformen

l'Ardenya ganxona, estan estructurats en forma de feixes i fins fa pocs anys produïen molta varietat de fruites, verdures de temporada, cereals i flors. A causa del seu pendent, les terres més elevades estan reforçades amb murs construïts amb pedra seca per tal de contenir el sòl.

Can Robert comptava, principalment, amb dues xarxes de canalització independents. La primera, la constituïen un sistema de canals transversals excavats i reforçats amb pedra seca que recollien les aigües pluvials provinents de la muntanya i dels camps de secà (part alta de la finca) i les vessaven a un canal principal que desembocava a la riera de les Comes. A través d'aquest sistema s'evitava que la força de l'aigua erosionés la terra i malmenés els conreus.

D'altra banda, funcionava la xarxa formada pel pou amb la sínia, tres

Detall del pas de l'aigua cap a les feixes.

safareigs i el sistema de reg de la part baixa de la finca (destinada a les verdures). El safareig més petit rebia l'aigua directament de la sínia i s'utilitzava per netejar les verdures que es vendrien després al mercat. L'aigua que sortia d'aquest primer safareig n'omplia un de més gran que tenia al costat, el qual s'utilitzava per rentar la roba. I aquesta aigua es destinava després a regar els camps. El tercer safareig, en canvi, servia de reserva d'aigua, i, quan el bon temps ho permetia, també l'aprofitaven per refrescar-s'hi.

L'aigua del segon safareig (destinada al reg) fluïa per unes conduccions fetes d'obra paral·leles al pendent del terreny, i un orifici circular situat aproximadament cada 15 metres permetia vessar l'aigua a totes les feixes. L'obra d'aquestes sortides d'aigua presenta varietat de formes de gran bellesa. L'aprofitament i ús de l'aigua a can Robert, per tant, com a la major part del món rural tradi-

cional, requeria d'un nivell elevat d'especialització.

Aprendre dels nostres avanpassats.

L'observació d'aquesta especialització ens suggereix remuntar-nos altre cop vint segles enrere i continuar llegint les conclusions de l'estudi al qual fèiem referència al principi. Així, a Bruun també l'impressiona com els romans diferenciaven l'aigua d'alta qualitat, per beure i cuinar, de l'aigua que havia d'anar a parar al clavegueram i com l'extreien de fonts diferents. A casa nostra, i a bona part

del món occidental, l'aigua no s'usa segons la seva procedència o la seva qualitat. Tret de comptades experiències, l'aigua que s'utilitza per a regar els jardins i parcs urbans de les nostres ciutats, per exemple, té la mateixa qualitat que l'aigua que bevem. Estem malbaratant innecessàriament. En aquest sentit, Bruun va més enllà i repta l'urbanisme actual manifestant que «els urbanistes moderns haurien d'aprendre dels antics romans en aspectes com la conservació i la qualitat de l'aigua».

Els espais naturals periurbans, com la vall de la riera de les Comes, com la vall de Solius, o com molts altres racons d'Ardenya o de les Gavarres, són avui dia llocs de trobada entre la tradició (transmissora de coneixements i valors sobre la nostra relació amb el medi) i la modernitat (disseminació d'elements urbans). Caldria que sovint féssim més cas dels coneixements i valors que es recullen en la història dels nostres paisatges de cara a la planificació, construcció i gestió de les formes de vida actuals i futures (urbanes o rurals) ☛.

NOTES

–(1) Servei d'informació sobre desenvolupament sostenible (CIVITAS2004), n. 86 (febrer de 2002). Barcelona: Fòrum Barcelona 2004 i GETF Networks.

–(2) La descripció del sistema de reg de can Robert és una adaptació de l'article dels mateixos autors *L'ús de l'aigua a can Robert (Vall de les Comes)*, publicat a la revista L'Arjau (núm. 36), de l'Àrea de Cultura de l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols, el febrer del 2000.

Vista general i detall de la sínia de la finca de Can Robert, a la vall de les Comes de Sant Feliu.